

ELEKTRONİK BEYANNAME (E-BEYANNAME) UYGULAMALARI VE MUHASEBE MESLEK MENSUPLARINA ETKİLERİ

Mehmet GENÇTÜRK*
Oğuzhan ÇARIKÇI**

ÖZET

Bilişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak çok sayıda ülke, özel sektörde olduğu gibi verdikleri hizmetleri internet ortamında da sunmaya yönelmiş ve elektronik devlet (e-devlet) uygulamalarına başlamışlardır. Türkiye de, bürokrasinin hafifletilmesi, kamusal işlemlerin hızlı sonuçlanması, maliyetlerin azaltılması gibi benzeri nedenlerle e-devlet uygulamasını başlatmıştır. Bu gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan elektronik vergi (e-vergi) projesiyle birlikte de vergi ile ilgili işlemlerin büyük bir kısmı internet ortamında yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada yukarıda açıklanan uygulama sonucunda, muhasebe meslek mensuplarının nasıl etkilendiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla meslek mensuplarına yüz yüze anket uygulanmış ve yapılan analiz sonuçları açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elektronik Devlet, Elektronik Beyanname, Muhasebe Meslek Mensupları

* Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Zeliha Tolunay Uygulamalı Teknoloji ve İşletmecilik Yüksekokulu, Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü, 15300, Burdur, TÜRKİYE, mgencturk@mehmetakif.edu.tr

** Öğr.Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Ağlasun Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü, 15800, Burdur, TÜRKİYE, ocarikci@mehmetakif.edu.tr

ELECTRONIC STATEMENT (E-STATEMENT) APPLICATIONS AND EFFECTS ON THE MEMBERS OF ACCOUNTING PROFESSION

ABSTRACT

Depending on developments in information technology in many countries, as in the private sector, they also offer services geared to the Internet environment, and they have begun electronic government (e-government) applications. Also Turkey has launched e-government application similar reasons such as reduce bureaucracy, to get quick results of the public process and reduce costs. With Electronic tax (e-tax) project, which emerged as a result of these developments, a large part of tax-related transactions has begun to be made in the Internet environment. In this study it has been trying to determine how the members of the accounting professions affected from the result of thee-government application, which described above. To this end, face to face survey was applied to members of the profession and the analysis results were described.

Key Words: Electronic Government, Electronic Statement, Accounting Profession Members

1.GİRİŞ

Bilgisayar teknolojilerinin başlangıçta pahalı ve çok büyük boyutlu olmasından dolayı bu teknoloji sadece bilimsel amaçlarla kullanılmış, zamanla hem donanım olarak ucuzlaması, hem de daha uygun yazılımların geliştirilmesiyle birlikte günlük hayatta kullanımı yaygınlaşmıştır. Bilgisayar kullanımının günlük hayatta ve eğitim alanında yaygınlaşması, özel sektörün ve resmi kurumların iş ve işlemlerini elektronik ortama taşımalarına imkân vermiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak yazılım firmaları tarafından muhasebe meslek mensupları için de bilgisayar ortamında defter tutmalarını sağlayan paket programlar geliştirilmiştir. Meslek mensupları 1980'li yıllardan itibaren muhasebe ile ilgili işlemlerini bilgisayar ortamında yapmaya başlamışlardır. İnternetin ortaya çıkması ve gelişmesiyle birlikte, bilgisayar paket programları ve bilişim teknolojileri çok daha farklı anlamlar kazanmıştır. Bu gelişmelerde meslek mensuplarını olumlu yönde etkilemiş ve muhasebe paket programları web tabanlı hale gelmiştir.

Küreselleşme ve bilişim teknolojilerinde görülen gelişmelere bağlı olarak ülkelerin büyük bir kısmı verdikleri kamusal hizmetleri internet ortamında sunmak için çalışmalar yaparak birçok kamusal hizmeti internet ortamında vermeye başlamıştır. Ülkemiz de bu gelişmeleri yakından izleyerek kamusal hizmetlerin büyük bir kısmını elektronik ortamda sunmak için e- devlet adı altında projeler başlatmıştır. Bu projelerden birisini oluşturan Elektronik vergi (e-vergi) projesi ile

birlikte mükelleflere sunulan hizmetlerin çeşitliliğini artırmak, zamanında ve tam olarak ödenen vergilerin oranını yükseltmek ve işlemlerin maliyetini azaltmak amaçlanmıştır.

E-vergi projesine bağlı olarak e-beyanname uygulamaları devreye sokularak beyannamelerin ve vergi ile ilgili işlemlerin büyük bir kısmı, vergi dairelerine gitmeden internet ortamından yapılabilir hale getirilmiştir. Bu uygulama ile birlikte muhasebe paket programlarını yapan firmaların da programlarını bu sisteme entegre etmiş olmaları uygulamanın meslek mensupları için daha kolay ve anlaşılır hale gelmesini sağlamıştır.

Muhasebe paket programları ile bilgisayar ve elektronik ortamda işlem yapmayı öğrenen meslek mensupları e-vergi projesini kullanmakta zorlanmamış ve geçiş sürecine bağlı olarak bu süreç içerisinde işlemleri elektronik ortamda yapmaya başlamışlardır. Bu gün sistemin bulunduğu her ilde meslek mensupları vergi ile ilgili işlemlerin büyük bir kısmını vergi dairelerine gitmeden elektronik ortamda yapabilmektedirler. Uygulama sadece vergi daireleri için değil, meslek mensupları ve mükellefler için de önemli değişiklikleri gündeme getirmiştir.

Bu çalışmada, e-devlet uygulamaları ve e-devlet projesine bağlı olarak başlanan e-vergi ve e-beyanname projesi ile bilgiler verilmiştir. Ayrıca, bu uygulamayla birlikte e-vergi ile ilgili işlemleri elektronik ortamda gerçekleştiren meslek mensuplarının uygulamadan nasıl ve hangi yönden etkilendikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla serbest olarak çalışan muhasebe meslek mensuplarına yüz yüze anket yöntemi uygulanarak belirlenen hipotezler SPSS programında test edilerek sonuçlar açıklanmıştır.

2. Türkiye’de Elektronik Devlet, Elektronik Vergi ve Elektronik Beyanname Uygulamaları

Dünyada özellikle son yıllarda küreselleşmenin de etkisiyle ekonomiden siyasete, teknolojiden bilişime her alanda büyük dönüşümlerin yaşandığı görülmektedir. Devletlerin verdiği hizmetlerin sunumunda mevcut yönetim politikalarının birçok konuda yetersiz kalması yeni bir kamu yönetimi anlayışının oluşmasına neden olmuştur.¹ Bu açıdan değerlendirildiğinde devlet vatandaşlarına en üst seviyede hizmet götürmek zorundadır. Dolayısıyla, kamu hizmetleri farklılaşmalı ve sunumu da değişmelidir. Özellikle bilgi toplumu diye adlandırılan bu dönemde internetin ve bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması kamu hizmetlerinin verilmesi açısından da yeni fırsatlar doğurmuştur. Bilişim teknolojilerinin gelişimi ile birlikte devletlerin, sektörlerin, toplumların ve kültürlerin değişimi de

¹ DPT, Elektronik Devlet Kamu Hizmetlerinin Sunulmasında Yeni İmkânlar, Mayıs, 2001, s.20-23.

sağlanmıştır. Yaşanan tüm bu gelişmeler bilişim teknolojilerine ihtiyaç ve kullanımın yaygınlaşmasına yol açmıştır.²

Bilişim teknolojilerinin özellikle de internet teknolojisinin hızlı gelişimi dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de yaşanan değişim ve dönüşüm süreçlerine hız katmıştır. Kısaca e-devlet (elektronik devlet) olarak adlandırılan ve tüm kamu hizmetlerinin bilişim teknolojileri kullanılarak elektronik ortamda verilebilmesine imkân tanıyan uygulamalar bu fırsatlar arasında belki de en önemlisidir.

E-devlet kavramı vatandaşlara devlet tarafından verilen hizmetlerin elektronik ortamda sunulması şeklinde tanımlanabilir. Daha detaylı açıklamak gerekirse; genel olarak çağdaş toplumlardaki devlet ve birey ilişkilerinde, devletin vatandaşa karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesine e-devlet denilmektedir.³ Ancak E-devlet kavramı ile ilgili olarak yapılan birçok tanım mevcuttur. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

•Devletin günlük idari işlerinin kolaylaştırılmasında iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanılmasıdır.

•Kamu idari ünitelerinin bilgi teknolojilerini kullanarak vatandaşlar, işletmeler ve diğer devlet birimleri arasındaki ilişkilerini yeniden biçimlendirilmesidir.⁴

•Devlet bilgi ve hizmetlerinin vatandaşlara sunulması amacıyla web sayfaları ve internette yararlanılmasıdır. (Bu tanıma “veri tabanları, ağ yapılar (network), multimedya, otomasyon, kimlik belirleme sistemleri” gibi diğer bilgi işlem teknolojileri de eklenebilir.)⁵

2 SARIOĞLU Şeref, ALKAN Mustafa, **Elektronik İmza ve Uygulamaları**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2007, s.147.

3 ERKUL, E. R., “**E-devlet, Dijital Devlet Nedir**”, <http://www.digitaldevlet.net/e devlet_nedir.htm>, (15.10.08).

4 ERDAL, M., “**Elektronik Devlet, E-Türkiye ve Kurumsal Dönüşüm**”, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2004, s. 3.

5 JAEGER P. T., “The Endless Wire: E-Government as a Gloabal Phenomenon”, **Government Information Quarterly**, Nisan, 2003, s. 323.

• Devletle müşterileri (işletmeler, diğer devletler ve vatandaşlar) ve tedarikçileri (yine işletmeler, diğer devletler ve vatandaşlar) arasında elektronik araçlarla yönetilen ilişkilerdir.⁶

2.1. Türkiye’de Elektronik Devlet (E-Devlet) Uygulamaları

Türkiye’de bilişim teknolojilerindeki gelişim e-devlet uygulamaları ile birlikte birçok alanda uygulamaya konulmakla birlikte e-devlet çatısı altında e-sağlık, e-egitim, e-maliye vb. konularda da çalışmalar başlatılmıştır. İngiltere ve Amerika genel olarak e-devlet uygulamalarını daha kapsamlı olarak yürüten ülkelerdendir. Türkiye bu projeleri yeni uygulamaya koymasına rağmen Avrupa’da üst sıralarda yer almaktadır.⁷

Türkiye’de e-devlet uygulamaları SSK, Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, SPK ve Dış Ticaret Müsteşarlığı birimlerince uygulamaya başlanmış ve proje kapsamına alınmıştır. Genel olarak ülkemizde uygulamaya konulan e-devlet projeleri aşağıdaki gibidir.⁸

- Merkezi Nüfus İdare Sistemi (MERNİS),
- Saymanlık Otomasyon Sistemi (Say2000-i),
- Vergi Daireleri Otomasyon Projesi (VEDOP),
- Polis Bilgisayar Ağı (POLNET),
- Gümrük İdarelerinin Modernizasyonu (GİMOP),
- Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS),
- Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP),
- Sanayi Portalı (Sanayi.Net),
- Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı (KOBİNet)

Türkiye’de e-devlet projeleri uygulanmaya başlamasına rağmen uygulamaya ilişkin olarak göze çarpan en önemli sorunlardan birisi koordinasyon ve entegrasyon ihtiyacının giderilememiş olmasıdır. Her kurum e-dönüşüm çerçevesinde çok sayıda proje uygulamakta, ancak entegre bir sistem geliştirilememektedir. Uygulamada yaşanan bu sorunların önemli bir kısmı 18 Aralık 2008 tarihinde hizmete açılan “E-Devlet Kapısı Projesi” ile giderilmiş

6 MEANS G. ve D. SCHNEIDER, *Meta – “Capitalism: The E-Business Revolution and the Design of 21st Century Companies and Markets”*, John Wiley & Sons Inc, New York, 2000, s.121.

7 SARIOĞLU Şeref, ALKAN Mustafa, *Elektronik İmza ve Uygulamaları*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2007, s.149.

8 DPT, <http://www.bilgitoplumu.gov.tr/duyuru/ida/IDA_DPT_BT_D_RCAKAL.pps#4>, (22.08.08).

olmakla beraber halen tam olarak entegrasyon sağlanabilmiş değildir. Proje ile tüm e-devlet faaliyetleri tek merkezden yürütülmeye başlanmıştır. Böylece sistem kesintisiz çalışabilecek; zaman ve enerji kaybı olmayacaktır. Bu projenin maliyeti (E-Devlet Kapısı Projesi) yaklaşık olarak 19 milyon TL olmuştur. Bu proje ile ilk etapta 21 kamusal hizmetin sunumu yapılabilmekte, birçok kamu hizmetine tek bir noktadan erişim imkânı sağlanabilmektedir. Söz konusu hizmetlere <https://www.turkiye.gov.tr> adresinden ulaşılmaktadır.

E-Devlet Kapısı Projesinin öncelikli amacı kamusal hizmetleri; vatandaşlara, işletmelere ve kamu kurumlarına bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak etkin ve verimli bir şekilde sağlamaktır. Proje birçok gelişmiş ülkede olduğu üzere vatandaş, iş ve devlet olmak üzere üç ana bölüm şeklinde hizmet vermektedir. Projenin sağladığı faydalardan bazıları şunlardır:⁹

- Kişisel bilgilerin korunması,
- Kişiyi özel hizmet sunulması,
- Kurumlar arası bilgi paylaşımının sağlanması,
- Elektronik ortamdan sunulan hizmetlerin tek bir siteden sağlanabilmesi,
- Bir kez kimlik bilgisi verilmesi ile birçok hizmete kolaylıkla ulaşılabilmesi,
- Elektronik hizmetlerde yüksek güvenlik imkânının sağlanması,
- Ödeme gerektiren hizmetler için kolaylaştırılmış bir ödeme altyapısı sunulması.

Proje ile bürokrasinin azalması, kırtasiye masraflarının kısılması, hizmet sunulmasında vatandaşların oluşturdukları yoğunlukların azaltılması sağlanabilecektir. Bunun yanı sıra hızlı, düşük maliyetli, sürekli hizmet sağlanması amacına ulaşılmış olacak; kamu hizmetlerinin talebinde vatandaş devlete değil, devlet vatandaşa yönelecektir. Böylece, hizmetlerin sunulmasında şeffaflık ve eşitlik sağlanacak, kurumlar arasındaki iletişimin hızlanması nedeni ile zamandan tasarruf edilecektir. Genel olarak da kamu hizmet sunumunda etkinlik sağlanmış olacaktır.

2.2. Türkiye’de Elektronik Vergi (E-Vergi) ve Elektronik Beyanname (E-Beyanname) Uygulamaları

Bilişim teknolojileri içinde e-devlet projelerinin uygulanması sonucunda gerek hizmetlerin sunumu gerekse sonuçlarının değerlendirilebilmesi açısından en somut sonuçların gözlenebildiği alan vergilendirmedir. Gelir idareleri mükelleflerle

⁹ <<https://turkiye.gov.tr/portal/>>, (20.12.08).

olan ilişkilerinde geleneksel yöntemler yerine e-devlet alanında gerçekleşen yenilikleri iş ve işlemlerine uygulamaktadırlar. Vergi mükelleflerinin artık “kaliteli hizmet sunulması gereken müşteriler” olduğu yaklaşımına paralel olarak çok sayıda ülke, vergi toplama kurum ve mekanizmalarının mükelleflerine sunduğu hizmet kanallarını geliştirip çeşitlendirmektedir. Bununla amaçlanan, mükelleflere sunulan hizmetlerin çeşitliliğini artırmak, zamanında ve tam olarak ödenen vergilerin oranını yükseltmek ve işlemlerin maliyetini azaltmaktır.¹⁰ Bir vergi sisteminin yürütülmesi ve uygulanmasına yönelik tüm faaliyet ve kurallar “vergi yönetimi” olarak isimlendirilmektedir. Vergi yönetiminin internetten istifade edilerek yerine getirilmesi anlamına gelen elektronik vergi yönetimi bir büyüme stratejisidir.¹¹ E-vergilendirmenin en yaygın ve başarılı olduğu ülkeler ABD, Kanada, Avustralya, Finlandiya, Fransa ve Almanya’dır.

Elektronik vergi kavramını tanımlayacak olursak; elektronik ortamda vergi konusu ile ilgili tarh, tahakkuk ve tahsil işlemlerinin tümünün gerçekleştirilmesine e-vergi işlemleri denir. Türk vergi sistemi içinde vergi türleri ile tahsilât ve beyan günleri farklı olan 30’dan fazla vergi çeşidi bulunmaktadır. Tüm bu vergilerin beyan edilmesi, kurum tarafından işlemlerinin gerçekleştirilmesi ve tahsilâtlarının yapılması ile ilgili çalışmalar uzun zaman ve maliyetler ile olmaktadır. Bu faaliyetlerin de aylık, üçer aylık veya yıllık periyotlarda tekrarlandığı düşünülürse ciddi anlamda zaman kaybına ve giderlerin artmasına neden olduğunu söylenebilir.¹² Kâğıt tabanlı yapılan işlemler mükelleflerde zaman kaybına, personelde veriminin düşmesine (düşük verime) neden olmaktadır. Bu proje ile tüm vergi daireleri arasında hızlı erişim sağlanması için bir ağ kurulacak ve bu sayede çok daha iyi hizmet verilmiş olacaktır.¹³ Her türlü bilginin tekrar kaydedilmesinin son bulması ile vergi tahsilâtında kayıplar en aza inecek, personel daha verimli olacaktır. Vergi dairelerinde yapılan işlemlerin tümünün bilgisayarlarda yapılabilecek hale getirilmesi, iş yükünün azaltılması, çalışmalarda etkinlik ve verimlilik sağlanması, bilgilerin sağlıklı bir şekilde depolanması, maliyetlerin azaltılması gibi amaçların gerçekleştirilmesi için vergi dairelerinin otomasyon projeleri planlanmıştır.¹⁴ Uygulamalara ilişkin süreçte “VEDOP I” 1998-2001 arası dönemde 22 il merkezi ve 155 vergi dairesi otomasyonu gerçekleştirilmiştir. 2004-2006 yılı arası dönemde ise

10 Semih ÖZ, “E-Devlet Uygulamaları Çerçevesinde İnternette Beyanname Alımı”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:194, Kasım 2004, s.11.

11 Tekin AKDEMİR, Ersan Öz, “Elektronik Devlet ve Vergi Yönetimi-II”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:188, Mayıs, 2004, s.107.

12 ÖZGEN., F., B., “İnternet-Bilgisayar Teknolojilerinin Önemi ve Türkiye’de E-Vergileendirme Sistemi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 21, Ağustos, 2008, s. 2-3.

13 ARSLAN, M., AKINCI K.,S., KARAPINAR., B.,P.,e-İŞ, e-DEVLET,eTİK, Siyasal Kitabevi, Haziran, 2007, s. 46.

14 Kuran, N.H., Türkiye İçin E-devlet Modeli, İstanbul Bilgi Üni. Yay.,Temmuz, 2005, s. 27.

VEDOP II ile uygulamalara devam edilmiş otomasyon sağlanan vergi dairesi sayısı 448 olmuştur. Uygulama 2007 sonrasında ise VEDOP III ile devam etmiştir.

Türkiye'nin kamu alanındaki en büyük bilişim ve iletişim projesi süreci şöyledir:

- Kasım 1998 VEDOP 1,
- Mayıs 2001 VEDOP 1.1,
- Nisan 2004 VEDOP 2,
- Ekim 2005 VEDOP 2.1,
- 22 Mayıs 2006 VEDOP 2.1 tamamlandı,
- 17 Temmuz 2007 VEDOP 3 uygulamaya geçmiştir.

VEDOP 3 ile il vergi dairelerinin otomasyonundan sonra 565 mal müdürlüğünün otomasyona dahil edilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca proje sağlanması amaçlanan uygulamalar şöyledir:¹⁵

- VEDOP uygulamasının tüm ülkeye yaygınlaştırılması,
- Merkezi sistemlerde iş sürekliliği ve felaketten kurtarma yapısının kurulması,
- VEDOP 1 donanımlarının yenilenmesi,
- VEDOP 2 işletim sistemlerinin yükseltilmesi,
- 61 taktir komisyonunun otomasyona dahil edilmesi,
- Sistem güvenliğinin artırılması.

2.3. Elektronik Beyanname Düzenlemesinin Kapsamı

Türkiye'de vergi beyannamelerinin elektronik olarak doldurulması ve teslim edilmesi anlamına gelen e-beyanname uygulaması, uygulamayı kullanan diğer ülkelerde ve bazı kaynaklarda elektronik vergi doldurma (e-tax filing) yada elektronik doldurma (e-filing) olarak adlandırılmaktadır. Bu uygulama ile vergi mükellefleri vergi beyanlarını vergi dairesine elektronik ortamda gönderebilme imkanına sahip olmaktadır.¹⁶

Türkiye'de ilk olarak e-beyanname düzenlemesi kapsamında, 31.07.2004

15 ATUĞ Mehmet, Gelir İdaresi Başkanlığı, e-Devlet Kapsamında VEDOP Uygulamaları ve Karşılaşılan Sorunlar, http://www.edevletkonferansi.org/sunum/mehmet_atug.ppt (Erişim Tarihi: 15.04.2009).

16 ÖZGEN., F., B., "İnternet-Bilgisayar Teknolojilerinin Önemi ve Türkiye'de E-Vergilendirme Sistemi", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 21, Ağustos, 2008, s. 2-3.

Tarih ve 25539 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un 8 inci maddesiyle, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun mükerrer 257. maddesinin birinci fıkrasının (4) numaralı bendi değiştirilmiş ve mükelleflerin beyannamelerini elektronik ortamda vermelerine imkân tanınmıştır.

30.09.2004 Tarih ve 25599 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 340 Sıra Nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile de bazı beyannamelerin 01.10.2004 tarihinden itibaren elektronik ortamda verilmeye başlanacağı belirtilmiştir.¹⁷

Maliye Bakanlığı, beyannamelerin elektronik ortamda gönderilmesi zorunluluğunu getirmeye ve bu zorunluluğu mükellef grupları, faaliyet konuları ile beyanname çeşitleri itibariyle ayrı ayrı uygulamaya yetkili bulunmakla birlikte, ilk uygulama olması ve mükelleflerin uyum sürecini sorunsuz bir şekilde geçirebilmeleri amacıyla, bu aşamada uygulamanın ihtiyari olarak başlatılmasını uygun görmüştür. Bu nedenle, dileyen mükellefler, kapsama giren beyannamelerini elektronik ortamda gönderebileceklerdir.

Zaman içerisinde ihtiyarilik zorunlu hale getirilmiş ve kapsamı genişletilmiştir. Zorunluluğa uyulmaması halinde cezai yaptırım öngörülmüştür. 1 Kasım 2007 tarihi itibariyle e-beyanname uygulamasında hiçbir hadle sınırlı olmaksızın elektronik ortamda gönderilme zorunluluğu getirilen beyannamelere ilişkin değişiklikler yapılmıştır.¹⁸

Tebliğde yapılan açıklamalar ışığında, tarafların sorumlulukları ile düzenlemenin mükellefler açısından, vergi türü açısından ve vergilendirme dönemi açısından kapsamı aşağıda açıklanmıştır.

1- Tarafların karşılıklı Sorumluluk ve Yükümlülükleri

Uygulamanın mükellefler tarafından kullanımına yapılacak başvuru üzerine verilen kullanıcı kodu, parola ve şifrenin alınması ile başlanabilmektedir. Mükellefler, vergi dairesince geçerliliği kabul edilmiş olan beyannamelerini onaylamakla elektronik beyannameyi imzalamış sayılmaktadırlar. Elektronik beyannameyi mükelleflerin yetki verdikleri meslek mensupları gönderiyorsa, onay işleminin meslek mensubu tarafından yapılması ile birlikte mükellef göndermiş gibi kayda alınmaktadır.

Meslek mensupları kendilerine yetki verdikleri mükelleflerinin beyannamelerini göndermenin yanı sıra, münferit olarak talepte bulunan

17 Ercan ALPTÜRK, “Tüm Yönleriyle Elektronik Beyanname”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:220, Nisan 2007, s.246.

18 BAYDERE Adem, Vergi Beyannamesinde E-Beyanname Uygulaması <http://www.gimderistanbul.org/UYELERDEN/AdemBaydere/1.htm>.

mükelleflerin beyannamelerinin gönderilmesine de aracılık edebilmektedir. Böyle bir durumda meslek mensubu ve mükellef veya vergi sorumlusu arasında buna ilişkin özel bir sözleşme düzenlenmesi gerekmektedir. Yetki verilen durumlarda mükellefle “Beyanname Aracılık ve Sorumluluk Sözleşmesi”, münferit talep durumlarında “Elektronik Beyanname Aracılık Sözleşmesi” düzenlenmesi ve bir nüshasının mükellefe verilmesi gerekmektedir.¹⁹

2- Mükellefler Açısından Kapsamı:

Mükelleflerin verecekleri beyannamelerin elektronik ortamda gönderilmesi uygulaması tam otomasyona geçmiş vergi dairelerine verilecek beyannameleri kapsamaktadır. Tüm vergi daireleri tam otomasyona geçmemiş olmamakla beraber, geçiş ile ilgili çalışmalar hızla sürmektedir. Eğer tam otomasyon sağlanmış ise beyanname elektronik ortamda gönderilebilmektedir. Tam otomasyon sağlanmamış ise mükellefler e-beyanname hizmetinden faydalanamamaktadır.

3- Vergi Türü Açısından Kapsamı:

E-beyanname uygulaması 01 Ekim 2004 tarihinden itibaren başlamıştır. Buna göre elektronik ortamda verilmeye başlanacak olan beyannameler aşağıdaki gibidir.

- Katma Değer Vergisi Beyannameleri (1 ve 2 numaralı),
- Özel Tüketim Vergisi Beyannamesi (2a beyannamesi hariç),
- Muhtasar Beyanname,
- Damga Vergisi Beyannamesi,
- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi Beyannamesi,
- Özel İletişim Vergisi Beyannamesi,
- Şans Oyunları Vergisi Beyannamesi

2005 yılında yıllık gelir ve kurumlar vergisi beyannamelerinin elektronik ortamda gönderilmesi uygulamasının başlatılması amaçlanmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda 2008 yılı itibariyle yıllık gelir ve kurumlar vergisi beyannameleri de elektronik ortamda verilebilmektedir.

4- Vergilendirme Dönemi Açısından Kapsamı

Kanunen belirlenmiş tebliğ zamanı geçmiş, düzeltme ve pişmanlık talebi içeren beyannameler mükelleflerin bağlı buldukları vergi dairelerine sadece elden kâğıt ortamında verilebilmekteyken, yapılan son düzenlemelerle birlikte şu anda bu tür düzeltme ve benzeri talepler elden verilebilmenin yanı sıra internet ortamında da

¹⁹ APAK Talha, http://www.alomaliye.com/talha_apak_e_beyanname.htm, İstanbul, Kasım 2004.

verilebilmektedir. Bu son düzenlemelerle birlikte artık vergilendirme dönemi açısından mükellefler tüm işlemlerini vergi dairesine gitmeden yerine getirme imkanına sahip olmuşlardır.

Uygulamada ilerleyen dönemde yukarıda belirtilen işlemleri dışında yeni değişiklikler için çalışmalar yapılmaktadır.²⁰

2.4. Elektronik Beyanname Uygulamasının Yararları

Elektronik beyanname, telefon ya da bilgisayar kullanılarak vergi bilgilerinin direkt olarak gelir idaresine aktarılmasıdır. Mükellefler elektronik beyannameyi evlerinden, işyerlerinden gönderebilmektedirler.²¹

Beyannamelerin elektronik ortamda gönderilebilmesine ilişkin olarak yayımlanan Tebliğ'de düzenlemenin amacı, “mükelleflerin vergilendirmeye ilişkin ödevlerini yerine getirmede gelişen bilgi işlem teknolojilerinden yararlanmak, vergi beyannameleri ile bildirim ve eklerinin kolay, hızlı, ekonomik ve güvenilir bir şekilde idareye intikalini sağlamak, vergi beyannamelerinin doldurulmasındaki hataları en aza indirerek mükellefin mağduriyetini önlenmek, vergi dairesinin beyanname kabul, tarh, tahakkuk ve tahsilat işlemlerini azaltarak iş ve işlemlerini kolaylaştırmak ve diğer alanlarda mükellefe daha iyi hizmet vermesini sağlamak” şeklinde belirtilmiştir.²²

Elektronik beyanname uygulamasının kullanımın mükelleflere sağladığı bazı temel faydalar aşağıdaki gibidir.

- Mükellefler vergi dairelerine gitmeden ya da kuyrukta beklemeden beyannamelerini gönderebilmekte ve zaman tasarrufu sağlamaktadırlar. Vergi dairesine gitmekten kurtulan mükellefler için toplamda yıllık 1.485.000 işgünü tasarrufu sağlanmaktadır,

- Sürekli beyanda bulunulan vergilerde, normalde sürekli baştan doldurulan formlar için bilgileri tekrar tekrar elle doldurma zorunluluğunu ortadan kaldırmaktadır.

- İade alma gibi mükellefin lehine olan uygulamalarda süre kısalmaktadır.

Buna karşılık Gelir İdaresinin doğrudan ya da dolaylı olarak elde ettiği faydalar da şunlardır.

²⁰ Tahir ERDEM, “E-Beyanda Son Durum”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:199, Nisan 2005, s.104.

²¹ Semih ÖZ, “E-Devlet Uygulamaları Çerçevesinde İnternette Beyanname Alımı”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:194, Kasım 2004, s.11.

²² Tahir ERDEM, E-Devlet, E-Dönüşüm, E-Beyan”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:194, Kasım 2004, s.102.

- İş süreçleri hızlanmakta ve hatalar azalmaktadır.
- Mükellef, kendisine hizmet veren kurumun teknolojik olanaklarla donatılmış olduğunu uygulama sayesinde bilmektedir. Mükellefin bu teknolojiye sahip olunduğunu bilmesi, kurumun aynı zamanda mükelleflerin araştırılması ve istihbarat içinde bu teknolojiyi kullanabileceğini fark etmesini sağlamaktadır.
- Yüksek teknolojiyi yakından izlemesi sayesinde kurumun toplumdaki olumlu görüntüsü güçlenmektedir.²³
- Her yıl 6.000 ton kâğıt tasarrufu: 117.000 ağaç (4 Milyon YTL/Yıl), bu kâğıtların beyanname haline getirilmesinde kullanılan mürekkep ve iş gücünden tasarruf,
- Vergi dairesi banko işlemleri iş yükünün hafifletilmesi ile diğer işlemler için yıllık 14.000 adam/ay işgücü tasarrufu, (Yıllık 1.166 kişinin beyanname kabulü işlerinden kayıtdışı ekonomi ile etkin mücadele çalışmalarına kaydırılabilir hale gelmesi),
- Kağıt ortamında alınan beyannamelerin depolama maliyetlerinden tasarruf. 2005 yılında alınan 16.520.773 e-Beyanname ile bu miktardaki beyannamenin 5 yıl boyunca saklanması için gereken alanların satın alınması veya kiralanmasına ilişkin tasarruf,
- Kağıt ortamında alınan beyannamelerin manyetik ortama geçirilmesi işlemlerinden sağlanan 6.590 adam/ay işgücü tasarrufu (Yıllık 550 kişinin standart veri girişi işlerinden başka çalışmalara kaydırılabilme imkanı),
- Vergi beyannamelerinin vergi dairelerine verilmesinin mükellefe zaman ve para maliyeti düşünüldüğünde, aynı beyannamelerin internet üzerinden verilmesinin işlem hızı ve zaman maliyeti açısından mükellefe tartışılmayacak derecede avantajlar sağladığı görülmektedir.²⁴

3. Araştırmanın Amacı, Yöntem ve Sonuçları

Araştırmanın amacı, araştırmada kullanılan hipotezler, kullanılan yöntem ve araştırmanın sonucunda elde edilen sonuçlar aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

23 Semih ÖZ, “E-Devlet Uygulamaları Çerçevesinde İnternette Beyanname Alımı”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı:194, Kasım 2004, s.12.

24 Gelir İdaresi Başkanlığı, “<https://e-beyanname.mb-ggm.gov.tr/index.html>” (18.05.2009).

3.1. Araştırmanın Amacı

Kamuya ait bilgilere ulaşılmasında ve ilgililere kamu hizmetlerinin sunulmasında teknolojinin ve web tabanlı uygulamaların kullanılmasıyla başlayan sürecin bir parçası olan elektronik vergi uygulamaları ile mükellefler vergi dairelerine elden veya posta ile verdikleri beyanname ve eklerini, elektronik ortamda verebileceklerdir. Elektronik ortamda beyanname ve vergi ile ilgili işlemlerin yapılmaya başlaması ilgili kurum, mükellef ve muhasebe meslek mensupları için bir takım değişiklikler içermektedir.

Buna bağlı olarak araştırmanın amacı, e-devlet uygulamaları ile başlayan süreçte, bu uygulamaların devamı niteliğinde olan e-beyanname sonucunda oluşan durumun ve beklenen gelişmelerin muhasebe meslek mensuplarını nasıl etkilediğini, nasıl etkileyeceğini, bu gelişmelerin meslek mensupları ve mükellefler tarafından nasıl karşılandığını belirlemektir. Araştırmanın amacını gerçekleştirebilmek için bu raporları hazırlayan meslek mensuplarına (Serbest Muhasebeci ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlere) yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır. Anket bir yere bağımlı olarak çalışmayan ve Isparta-Burdur illerinde faaliyet gösteren serbest meslek mensuplarına uygulanmıştır. Uygulama muhasebe meslek mensuplarının % 60'ına uygulanmış ve aşağıda belirtilen hipotezler SPSS 15.0 istatistik programı kullanılarak test edilmiştir.

3.2. Araştırmada Kullanılan Yöntem

Araştırmanın amacını gerçekleştirmek için sekiz hipotez geliştirilmiş ve SPSS 15.0 istatistik programı kullanılarak test edilmiştir. SPSS programında test edilen hipotezler aşağıda belirtilmiştir.

H1:Uygulama personel sayısını azaltacaktır.

H2:Uygulama sonucunda meslek mensupları personeli azaltma eğilimindedir.

H3:Uygulama stajyerleri olumsuz etkileyecektir.

H4:Uygulama meslek mensupları tarafından olumlu görülmektedir.

H5:Uygulama mükellefler açısından olumlu görülmektedir.

H6:Uygulama meslek mensuplarının iş yüklerini azaltmıştır.

H7:Hizmeti sağlayan kurumun altyapısı yeterlidir.

H8:Meslek mensuplarının uygulama altyapısı yeterlidir.

3.3. Araştırmanın Sonuçları

Aşağıda araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar ve hipotezlerin test sonuçları açıklanmıştır.

1. Hipotezlerin Test Sonuçları

Belirlenen hipotezlerin test edilmesi için tek örnek t testi uygulanmış ve elde edilen test sonuçları aşağıda tabloda düzenlenerek açıklanmaya çalışılmıştır. İstatistiki açıdan H1-H8 hipotezlerinin hepsi anlamlı çıkmış ve kabul edilmiştir.

Tablo.1. Hipotezlerin Test Sonuçları

SORULAR	Ortalama	N	t	Sig. (2-tailed)	Hipotez
H1: Uygulama personel sayısını azaltacaktır.	1,96899	128	39,099	0,000	Kabul
H2: Uygulama sonucunda meslek mensupları personeli azaltma eğilimindedir.	1,86047	128	30,488	0,000	Kabul
H3: Uygulama stajyerleri olumsuz etkileyecektir.	2,05426	128	35,717	0,000	Kabul
H4: Uygulama meslek mensupları tarafından olumlu görülmektedir.	2,58915	128	45,604	0,000	Kabul
H5: Uygulama mükellefler açısından olumlu görülmektedir.	2,44186	128	45,378	0,000	Kabul
H6: Uygulama meslek mensuplarının iş yüklerini azaltmıştır.	2,66667	128	55,106	0,000	Kabul
H7: Hizmeti sağlayan kurumun altyapısı yeterlidir.	2,45736	128	31,895	0,000	Kabul
H8: Meslek mensuplarının uygulama altyapısı yeterlidir.	2,68217	128	36,747	0,000	Kabul

H1- Uygulama personel sayısını azaltacaktır; Maliye Bakanlığı'nın hayata geçirdiği proje sonucunda meslek mensuplarının yanında çalışan personel sayısının azalacağı ile ilgili hipotezimiz kabul edilmiştir. Uygulama öncesinde beyanname verme zamanlarında ilgili evrakların yetkili mercilere elden ulaştırılması gerektiğinden, özellikle bu ve benzeri işlemleri yerine getirmek amacıyla meslek mensuplarının “dış işleri takip elemanı” olarak isimlendirdikleri personel ihtiyacı azalacaktır.

H2- Uygulama sonucunda meslek mensupları personeli azaltma eğilimindedir: H1 hipotezinde açıklanan hipoteze bağlı olarak açıklanan nedenlerden dolayı meslek mensupları personeli azaltma eğilimi içinde olduklarını belirtmişlerdir.

H3- Uygulama stajyerleri olumsuz etkileyecektir: Bu hipotez kabul edilmiştir. Çünkü meslek mensupları stajyerleri genellikle esas görevlerde değil dış işleri takip etme gibi yan görevlerde çalıştırma eğilimindedirler. Yeni geçilen uygulama ile bu görevlere olan ihtiyacın azalması da stajyerlerin kabulünü zorlaştıracaktır.

H4- Uygulama meslek mensupları tarafından olumlu görülmektedir: İş yükünün azalması, süre olarak zaman tasarrufu sağlaması, devlet dairelerinde sıra bekleme, kırtasiye giderlerinin yüksekliği vb. sorunların ortadan kalkacak olması, evrak ve resmi işlemler için verilen zamanın 24:00'a kadar uzamış olması gibi avantajlar nedeniyle uygulama olumlu karşılanmaktadır.

H5- Uygulama mükellefler açısından olumlu görülmektedir: Uygulama ile birlikte mükellefler de işlemlerini vergi dairelerine gitmeden kendileri internet ortamından yapabileme imkânına sahip olmaktadırlar. Meslek mensupları tarafından kendileri için gönderilen beyannamelerdeki bilgileri görebilme ve kontrol imkânına sahip olmaları da mükelleflerin uygulamaya olumlu bakmasına neden olmuştur. Bu yüzden uygulama mükellefler tarafından olumlu karşılanmaktadır.

H6- Uygulama meslek mensuplarının yükünü hafifletmiştir: Uygulamanın kullanıma geçmesi ile birlikte meslek mensuplarının üzerine düşen zorunlulukların yerine getirilmesi hususunda kayda değer bir gelişme görülmüştür. Meslek mensupları gerek tebliğ edilmesi gereken beyannamelerin vergilendirme dönemi açısından esnekliğe kavuşması, gerekse bu çalışmaların yürütülmesi sırasında harcanan zamanın tasarrufunun sağlanması açısından kazanımlar elde etmişlerdir. Ayrıca uygulamanın kullanılan muhasebe paket programları ile entegre olup sürekli güncellenme imkânına sahip olması geçiş sürecini ve uygulamayı kolaylaştırması ve verilerin bilgisayar ortamına aktarılmasından dolayı bilgilerin arşivlenmesi ve saklanabilmesine ilişkin sağladığı kolaylıklarda meslek mensuplarının iş yükünü hafifletmiştir.

H7- Hizmeti sağlayan kurumun altyapısı yeterlidir: Bu uygulama e-devlet projesi kapsamın da başlamış olan bir çalışmadır. Devletin bütün resmi kurumlarında e- uygulamaya geçilecek olması nedeniyle gerekli tüm fiziki ve teknik altyapı unsurları devlet tarafından eksiksiz olarak sağlanmaktadır. Bu nedenle hizmeti sağlayan kurumun altyapısı yeterli hipotezi kabul edilmiştir.

H8- Meslek mensuplarının uygulama altyapısı yeterlidir: Muhasebe ile ilgili işlemlerin bilgisayar ortamına taşınmış olması nedeniyle, meslek mensupları

bilgisayar ortamında muhasebe paket programlarını 1980’li yıllardan itibaren kullandıkları için bilgisayar donanımı ve kullanım bilgisi açısından yeterli düzeye ulaşmıştır. Bu açıdan bakıldığında meslek mensuplarının uygulama altyapısı kendileri tarafından yeterli olarak görülmektedir.

2. Meslek Mensuplarının Unvanlarına Göre Hipotezlerin Test sonuçları

Bu bölümde, yukarıda belirlenen sekiz adet hipotezin (H1-H8) meslek mensuplarının unvanlarına göre (serbest muhasebeci ile serbest muhasebeci mali müşavirler) farklılık gösterip göstermediği SPSS 15.0 istatistik programı kullanılarak test edilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre; Meslek mensupları açısından uygulamanın olumlu olduğu görüşü Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler açısından Serbest Muhasebecilere kıyasla daha yüksek çıkmıştır.²⁵ Uygulamanın iş yükünü azaltması ve sıkıntıların giderilmesi açısından yapılan karşılaştırılmada Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin, Serbest Muhasebecilere göre daha olumlu bir tutum geliştirdikleri görülmüştür.²⁶ Diğer hipotezlerin test sonuçlarına bakıldığında ise Serbest Muhasebeci ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler arasında istatistikî açıdan anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır.

4. SONUÇ

Elektronik devlet projesine bağlı olarak başlanan ve geliştirilerek devam eden e-vergi projesi ile birlikte uygulamadan yararlanan ve/veya etkilenen taraflardan birisini oluşturan muhasebe meslek mensuplarının hangi yönlerden ve ne derece etkilendiklerini belirlemek amacıyla meslek mensupları üzerinde uygulanan araştırma sonuçlarına göre;

- Meslek mensuplarının uygulamayı olumlu olarak gördüğü,
- Yeni sistem ile birlikte çalıştırdıkları eleman ve staj imkanı sağladıkları stajyer sayısında azalma olduğu,
- Sistemin gerektirdiği teknik donanıma sahip oldukları ve iş yüklerinin azaldığı belirlenmiştir.

Uygulamanın meslek mensuplarına sağladığı yararlarla bağlı olarak uygulamanın olumlu olduğu ve zaman, mekân, işlem maliyeti gibi nedenlerden dolayı meslek mensuplarına avantaj sağladığı görülmektedir. Fakat yeni

²⁵ Sig. 2-tailed, 0,03.

²⁶ Sig. 2-tailed, 0,00.

uygulamayla birlikte stajyer sayısında ki azalma eğilimi sonucu stajyerlerin olumsuz etkilenecek gibi görülmesi, potansiyel meslek adaylarında azalmaya yol açabilecektir.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR T. ve ÖZ E., “Elektronik Devlet ve Vergi Yönetimi-II”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:188, Mayıs, 2004
- ALPTÜRK, E., “Tüm Yönleriyle Elektronik Beyanname”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:220, Nisan 2007
- APAK, T., **Elektronik Vergi Yönetimine Yönelik E-Beyanname Uygulaması Dönemi Başladı**,
<http://www.alomaliye.com/talha_apak_e_beyanname.htm>,
İstanbul, Kasım 2004.
- ARSLAN, M., AKINCI K. S. ve KARAPINAR., B. P. ,**e-İŞ, e-DEVLET, eTİK**,
Siyasal Kitabevi, Haziran, 2007.
- ATUĞ, M., **Gelir İdaresi Başkanlığı, e-Devlet Kapsamında VEDOP Uygulamaları ve Karşılaşılan Sorunlar**,
<http://www.edevletkonferansi.org/sunum/mehmet_atug.ppt>
- BAYDERE, A., **Vergi Beyannamesinde E-Beyanname Uygulaması**,
<<http://www.gimderistanbul.org/UYELERDEN/AdemBaydere/1.htm>>
- DPT,
<http://www.bilgitoplumu.gov.tr/duyuru/ida/IDA_DPT_BTD_RC_AKAL.pps#4> , (Erişim Tarihi: 22.08.08).
- DPT, **Elektronik Devlet Kamu Hizmetlerinin Sunulmasında Yeni İmkânlar**,
Mayıs, 2001 <<http://ekutup.dpt.gov.tr/bilisim/incem/e-devlet.pdf>>
- ERDAL, M., **Elektronik Devlet, E-Türkiye ve Kurumsal Dönüşüm**, Filiz
Kitabevi, İstanbul, 2004
- ERKUL, E. R., **E-devlet, Dijital Devlet Nedir**
(www.digitaldevlet.org/edevletnedir.html)
- ERDEM, T., “E-Beyanda Son Durum”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:199, Nisan 2005.
- ERDEM, T., “E-Devlet, E-Dönüşüm, E-Beyan”, **Vergi Sorunları Dergisi**,
Sayı:194, Kasım 2004.

- JAEGER, P. T., “The Endless Wire: E-Government as a Gloabal Phenomenon”, **Government Information Quarterly**, Nisan, 2003.
- MEANS, G. ve SCHNEIDER, D., **Meta** – “Capitalism: The E-Business Revolution and the Design of 21st Century Companies and Markets”, John Wiley & Sons Inc, New York, 2000.
- ÖZ, S., “E-Devlet Uygulamaları Çerçevesinde İnternetten Beyanname Alımı”, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:194, Kasım 2004.
- ÖZGEN., F. B., “İnternet-Bilgisayar Teknolojilerinin Önemi ve Türkiye’de E-Vergilendirme Sistemi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sayı 21, Ağustos, 2008.
- SARIOĞLU, Ş. ve ALKAN, M., **Elektronik İmza ve Uygulamaları**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2007.
<https://turkiye.gov.tr/portal/> , (20.12.08).
- KURAN, N. H., **Türkiye İçin E-devlet Modeli**, İstanbul Bilgi Üni. Yay., Temmuz, 2005.
<https://turkiye.gov.tr/portal/>,(20.12.08).